

Ruth 4

Westerkerk 31 augustus 2025 door ds. Herman Koetsveld

'Wij eisen de nacht op, laat vrouwen veilig thuiskomen'. Deze woorden gonzen de afgelopen week door de publieke ruimte na de dramatische moord op de 17-jarige Lisa uit Abcoude. Hoe goed en betekenisvol is het dat opnieuw de aandacht wordt gevestigd op de onveiligheid van meisjes en vrouwen, en ja soms ook van nog jonge jongens. Moord als meest extreme uiting van mannelijke bezitsdrang. Maar daarachter een waaier aan mannelijk grensoverschrijdend gedrag waarin de factor macht altijd de hoofdrol speelt, zo leren de talloze verhalen in het kader van MeToo ons. En zo weten vrijwel alle meisjes en vrouwen uit eigen ervaring.

Maar wat staat deze oproep tegelijkertijd zo paradoxaal haaks op het dominante vrouwbeeld dat breed wordt uitgevent door de commercie: die van object en meestal lustobject of dan toch minstens gemeten langs de lat van het recente schoonheidsideaal.

Ik weet niet of dat opeisen van de nacht gaat werken, als het niet direct verbonden wordt met onderlinge zorgzaamheid, maar ook met zoiets als hoffelijkheid, en respectvol ruimte bieden, gewoon fatsoen dus ook, kortom met kernwaarden van de respectvolle onderlinge omgang die altijd extra oog heeft voor wie in een kwetsbaardere positie zit of terecht kan komen. En het zijn nu net die kernwaarden waarvan je zou denken dat die bij tallozen niet of nauwelijks meer overgedragen zijn geworden. Kijk naar wat onze volksvertegenwoordigers ons voorschotelen. Dat is dus het samenlevingsbrede huiswerk dat elke ouder, elke onderwijskracht, elke sporttrainer, elke manager of directeur, ja eigenlijk iedereen te maken heeft.

Macht, man-vrouw-verhoudingen versus attente wederzijdse zorgzaamheid. We zijn inmiddels in het 4e hoofdstuk van het boekje Ruth aangekomen. Met die twee kwestbare vrouwen Noömi en schoondochter Ruth in de hoofdrol. Vrouwen die in de toenmalige patriarchale samenleving op een opmerkelijke, want uiterst riskante manier qua man-vrouw-verhoudingen een opening forceren om zicht te houden op wat we nu bestaanszekerheid zijn gaan noemen.

Twee keer voert de verteller van het boekje Ruth een koor van vrouwen op. Hier, helemaal op het laatst roepen zij uit: 'Aan Noömi is een zoon geboren!' Dat is merkwaardig, aan Noömi is een zoon geboren. Dat is natuurlijk helemaal niet zo; aan Ruth en Boaz is een zoon geboren. Maar de verteller heeft daar goede redenen mee om het zo te zeggen.

Want helemaal aan het begin hebben die vrouwen ook geroepen: uitingen van verbijstering toen Noömi na tien jaar Bethlehem kwam binnenlopen. Teruggekeerd uit Moab. Berooid, met de groeven van de pijn en het verdriet in haar gezicht vanwege de dood van haar man en haar beide zoons. 'Is dat werkelijk Noömi?' hadden zij tegen elkaar gezegd. Ze hadden haar niet eens direct durven aanspreken.

En Noömi had al haar pijn en bitterheid onder woorden gebracht. 'Sjaddai, de Machtige heeft mij kwaad gedaan. Noem mij daarom niet meer Noömi, de lieflijke de gelukkige, maar noem mij voortaan Mara, de verbitterde.' En niemand die iets had durven terugzeggen. Er valt dan ook niets terug te zeggen. Op zulk lijden. Want wat moet je zegen? Joh, ik begrijp je wel? Is dat wel zo? Of: je ziet het nu een beetje te somber in, maar morgen schijnt de zon weer? Of: dat je nou zo hard tegen God moet uitvaren Noömi, misschien kan Hij ook wel helemaal niets aan doen, zo gaan de dingen nu een keer....

Nee, de verteller laat iedereen zwijgen. En dat is maar goed ook. Want dit verhaal is een levensverhaal waar de vragen van het leven niet in worden opgelost, maar waar mensen dwars door hun nacht van duisternis heentrekken om hun lijden te doorleven om gaandeweg de hoop weer te kunnen laten kiemen.

Hoe dan? De dood, al al die rouw, al dat sterven kan toch niet teniet worden gedaan? Gaat God nu spectaculair ingrijpen? Zijn de wonderen de wereld nog niet uit? Wat gaat er gebeuren? Nou eigenlijk helemaal niets spectaculairs, niks goddelijk of bovennatuurlijk ingrijpen, maar iedereen speelt haar of zijn rol op een manier zoals God het bedoeld heeft. En dan gebeurt er veel. Ieder handelt in de Geest van waar God ons toe uitnodigt. Dat is het geheim van dit verhaal.

Neem nou Ruth. Zij koos voor onvoorwaardelijke solidariteit met haar schoonmoeder. Alles had zij met haar gedeeld eerst aan vreugde, later

aan pijn en verdriet, en niets mocht hen nu meer uit elkaar drijven. Uw volk mijn volk, uw God mijn God had ze gezegd. En met durf en een geweldige innerlijke kracht had ze maximaal gebruik gemaakt van haar flinterdunne recht om iets van de oogst van het land op te rapen, hopend op de genegenheid die ze misschien zou ontmoeten. En ze had alles in stelling gebracht inclusief haar vrouwelijke charmes om haar doel te bereiken: overlevingsmogelijkheden voor haar schoonmoeder en haarzelf.

Of neem nou Boaz, een welgesteld mens, een hereboer met flink wat land en arbeiders. Maar hij geeft ruimte aan zijn gevoel van medelijden als hij het verhaal van Ruth en Noömi hoort en zorgt dan op een buitengewoon invoelende manier dat Ruth inderdaad meer kan oogsten zonder dat zij in haar trots wordt gekrenkt. En als hij dan in die warme nacht, die zindert van wat komen gaat ontdekt dat Ruth hem heeft opgezocht dan is er geen haar op zijn hoofd die eraan denkt haar te schande te maken.

En Noömi zelf? Zij, de bittere, zij voelt in zichzelf de vonk van hoop aangloeien als Ruth verteld wat er allemaal gebeurd is en zij verzint dat vermetele plan voor die nacht, waarin niet alleen de liefde, maar ook en tegelijkertijd de mogelijkheid van een nieuwe toekomst wordt geboren. Zo vertelt de verteller zijn verhaal. Een verhaal van gewone mensen, die zoeken naar toekomst. Naar het leven.

Er is nog wel een probleem dat een nieuwe toekomst in de weg staat. Dat is meneer dinges. Meneer dinges krijgt geen naam in het verhaal, het wordt er expliciet bijgezegd, maar hij heeft wel het eerste recht om het bezit van Noömi op te kopen zodat het binnen de familie blijft. Nou dat vindt deze man prima, een beetje uitbreiding van je aandelenpakket, je vermogen of hectares grond kan per slot van zake nooit kwaad en Noömi is al op leeftijd en heeft geen erfgenamen, wat wil een mens nog meer. Meneer die en die, staat in het verhaal voor iedereen. Iedereen wil wel een beetje helpen, als het je niet teveel kost. Ja hoor, ik wil best de lossen zijn, zegt hij als Boaz het hem vraagt. En ook hij doet dan de Thora. Voor wat het bezit betreft.

Maar er is meer, dat daar bovenuit stijgt. De naam, het voortbestaan van de naam, zeker in die tijd ervaren als het doorgaan van het leven.

En dus: 'ook Ruth, de Moabitische dien je tot je vrouw te nemen. Ook dat was in de Torah voorgeschreven. En dat vindt meneer 'iedereen' niet zo'n goed plan. Want hij snapt dat het om het nakomelingschap gaat. Toch extra erfgenamen dus. Daar gaan je centen, voor je eigen familie. Nee, Boaz, niets voor mij, ik heb me even vergist omdat ik dacht dat het alleen om de economische waarden ging. Zoals ook wij ons continu vergissen denkend dat de economische waarde van grenzeloze groei al het andere te boven gaat.

De verteller zegt er niets kwaads van, maar schildert deze anonieme figuur samen met die tien andere naamloze mannen in de poort die zwijgend getuigen zijn juist op deze manier als tegenpolen van Ruth, Noömi en Boaz. Want inderdaad, als je je gedraagt als meneer dinges, dan gebeurt, dan geschiedt uiteindelijk niets dat nieuwe hoop doet oplichten. Ruth en Boaz, zij doen wat Jezus later noemde, meer dan het gewone. En misschien moet je daar wel opnieuw geboren voor worden om dat te begrijpen. Om dat te pakken dat we de anonimiteit van onze sterfelijkheid, de bitterheid van ons menselijk lijden, en de hopeloosheid van vastgelopen wegen kunnen overwinnen. In Gods Naam.

Is dat te pakken? Is dat precies aan te wijzen van daar en daar en zus en zo? En dit moet je doen en dat vooral laten? Nee, de geest waait waarheen zij wil vertelt Jezus en als je haar geluid hoort dan weet je niet van waar zij komt of waar zij heen gaat. Ruth, Noömi en Boaz konden niet weten hoe hun verhaal zou aflopen, maar zij volgden stuk voor stuk de weg van hun hart, de weg van hun liefde, en dat is precies de weg van de Thora, van de wet van God, het is de weg van de Geest.

En ziedaar, als Boaz en Ruth zijn getrouwd dan wordt uit hun liefde een zoon geboren. Maar, zo benadrukt de verteller, de Eeuwige schonk aan Ruth haar zwangerschap, en zo wordt Gods genade en de liefde van Ruth en Boaz tot één beweging van nieuwe toekomst.

En daarom eindigt de verteller met dat koor van vrouwen. Meneer dinges had niets meer te melden, maar deze vrouwen wel. Zij zwegen toen Noömi haar hartverscheurend klacht naar de hemel zond, maar nu zwijgen zij niet meer. En ook zij roepen de hemel nu aan: geprezen zij

de Eeuwige, want Hij heeft het je niet laten ontbreken aan een lossen, een bevrijder, aan een mens die jou leven een nieuwe dimensie geeft. Hij zal het leven in jou laten terugkeren en je in jouw ouderdom verzorgen. Want Ruth, die hem gebaard heeft, is je meer waard dan zeven zonen.

En dan neemt Noömi dat kind in haar schoot en neemt de verzorging op zich. En als al die vrouwen dat zien, dan roepen ze het uit: aan Noömi is een zoon geboren. En dat is niet het happy end, maar het is het uitroepteken van het verhaal dat dankzij de weg van de liefde de bitterheid van Noömi overwonnen is.

En deze liefde is opgetekend in de namen van Ruth en Boaz in het geslachtsregister van Jezus van Nazareth. Hij die als zijn verre voorvader Boaz een lossen, een bevrijder wil zijn voor wie geen toekomst ziet. Hij die als zijn verre voormoeder Ruth volkomen solidair is met iedereen die haar of zijn leven als bitter ervaart. Hij deelt zichzelf uit als brood. Zo ook vanmorgen en is het ook hier Bethlehem, broodhuis en horen wij zijn uitnodigende stem om Hem te volgen en het leven te delen. In het duister van de nacht, in het levenslicht van de dag, tot in de diepste diepten en de hoogste hoogten. Godzijdank. Amen.